

Új utakon a mezőgazdasági információ

MOLNÁR István

A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium Információs Központja (AGROINFORM), a tárca főprofilu tájékoztatási intézete, 1967-ben a gazdaságirányítás reformjának előkészítése során alakult meg a Károlyi Mihály Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ bázisán. Kezdetben volt olyan vélemény, hogy csupán névváltozásról van szó. Központunk 7 esztendő alatt végzett munkája azt igazolja, hogy a névváltozás mögött a munka jellegét, tartalmát jelentős mértékben gazdagító fejlődés történt. A változásokat az alábbiak szerint lehet tömören összefoglalni:

- Az országos könyvtári és hálózati központi feladatokat megtartva, a könyvtári munkának a korábbinál sokkal nagyobb mértékben a szakmai tájékoztatási igények kielégítését kellett szolgálnia.

- Fenntartva a korábbi, lényegében dokumentációs tevékenységet, amely a mezőgazdasági szakemberek szűk rétegének igényét elégítette ki, gondoskodni kellett a tárca egészének területén dolgozó mérnöki végzettségű szakemberek információ-ellátottságának megszervezéséről.

- A harmadik s egyben a leglényegesebb változás a korábbiakhoz képest, hogy megszerveztük a hazai és külföldi korszerű ismeretanyag gyakorlati alkalmazásával, helyi adaptálásával foglalkozó szakemberek: a szaktanácsadók hálózatát.

- Végül még egy lényeges változás: áttértünk a bruttó költségvetési gazdálkodásról a folyószámlás költségvetési gazdálkodásra, úgy, hogy munkánk során állandóan erősödjenek, egyre inkább előtérbe kerüljenek a vállalati gazdálkodás elemei.

A továbbiakban tevékenységi körünk három nagy területén- könyvtári, információs, szaktanácsadás - bekövetkezett változások, új vonások bemutatására törekszem.

VÁLTOZÁSOK A KÖNYVTÁRPOLITIKÁBAN

Az Információs Központ megalakulása után a tájékoztatási tevékenység széleskörű kibontakoztatása jelentős változást igényelt a gyarapítási munkában. Más ugyanis a követelmény akkor, ha a könyvtár fő feladata a szakterületi alap- és alkalmazott tudományok körébe tartozó művek rendszeres gyűjtése a tudományos körök számára történő dokumentációs és könyvtári tájékoztatás megszervezése céljából, - és ismét más, ha a tárcához tartozó szakemberek tulnyomó többségét kitevő, a gyakorlatban dolgozó szak-

emberek tájékoztatási igényeit is ki kell elégíteni. Ezért az igényeknek megfelelően módosítani kellett az évenként beszerzésre kerülő anyagok strukturáját. Annál is inkább meg kellett ezt tenni, mert ha fokozatosan is, de egyre több élelmiszeripari információt is gyűjtenünk kellett. A magyar anyag esetében e területen a teljes anyagot beszereztük. A külföldi beszerzésnél pedig arra törekszünk, hogy olyan anyagokat gyűjtsünk, amelyek a mezőgazdasági termelés témakörén tulmenően elengedhetetlenül szükségesek a mezőgazdasági üzemekben folytatott élelmiszeripari tevékenységhez is.

1971-től jelentősen kibővült az Országos Mezőgazdasági Könyvtár felügyelete alá tartozó hálózat. Ezt a bővülést jelentős mértékben az okozta, hogy a felügyeletet ki kellett terjeszteni az élelmiszeripari szakkönyvtárak tevékenységére is. Jelenleg a hálózati tagkönyvtárak száma: 252. Ezekben 380 fő dolgozik és az általuk kezelt állomány meghaladja a másfél millió kötetet.

Uj vonásként jelentkezett könyvtárpolitikánkban az, hogy évek óta egyre intenzívebben veszünk részt a mezőgazdasági irodalom terjesztését segítő könyvhónap szervezésében. Az utóbbi két évben ennek kapcsán szakirodalmi vetélkedőket is szerveztünk, más, a mezőgazdasági és élelmiszeripari szakirodalom terjesztésében érdekelt szervekkel együtt.

Az utóbbi néhány év tapasztalatai alapján a hálózathoz tartozó legnagyobb könyvtárakkal közösen arra törekszünk, hogy lépésről lépésre náluk is egyre nagyobb mértékben kibontakozzon az információs tevékenység.

AZ INFORMÁCIÓ IRÁNTI IGÉNY NÖVEKEDÉSE ÉS AZ IGÉNYEK KIEGÉGITÉSÉNEK MÓDJAI

A Károlyi Mihály Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ megalakulásától kezdve rendszeresen adott információkat a kutató- és oktatási intézetekben dolgozó szakembereknek, és az általános szakmai műveltség ápolásához egy külön folyóirattal nyújtott segítséget a termelésben dolgozó szakembereknek. Fenntartva e szolgáltatásokat, az AGRO-INFORM tevékenysége bővítését a gyakorlat irányába fordította. Ennek alapvető oka az volt, hogy a gazdaságirányítás rendszerének megváltozásával előtérbe került a gazdálkodás vállalkozási jellege, és az ezzel szorosan összefüggő döntési jog átkerült az üzemekben dolgozó szakemberekhez. A szakemberek széles tömege számára már a kezdet kezdetén világossá vált, hogy megfelelő döntéseket hozni csak kellő információk birtokában lehet.

A korábban végzett mezőgazdasági szakemberek tekintélyes része felismerte, hogy a tudományos-műszaki forradalom megvalósulásával ismereteiket állandóan bővíteni kényszerülnek. A mezőgazdaság szocialista átszervezésének befejezése óta hazánkban mintegy 12 000 egyetemi és főiskolai, és mintegy 10 000 felsőfoku technikumi végzettségű szakember áll munkába. Az elsajátított tudományok felezési idejének rövidülése ezeket a fiatal szakembereket is arra készítette, hogy megszerzett ismereteiket állandóan "karbantartsák" és új ismeretekkel felfrissítsék, felujtsák. Intézetünk a felsőfoku végzettséggel rendelkező szakemberek számára nyújt rendszeres információkat.

A könnyebben hozzáférhető hazai eredmények megismertetése mellett - amelyekről a MÉM területén mintegy 80-féle szakfolyóirat gondoskodik - gondoskodni kellett arról is, hogy a mezőgazdasági szakemberek különböző rétegei számára a társadalmi termelésben elfoglalt helyük, illetve szűkebb szakterületük szerinti igényeikből fakadó külföldi információszükségleteiket rendszeresen kielégítsük.

Intézetünk kiadásában jelenleg az alábbi periodicitással jelennek meg információhordozók:

- hetenként	1
- havonta	5
- kéthavonta	4
- negyedévenként	6
- évente 3-szor	3
- évente 1-szer	1 kiadvány.

Fenntartottuk és a továbbiakban is kiadjuk minden hónapban az Agrár-irodalmi Szemle c. referáló lapunkat, amely évente mintegy 40 000 külföldi információt közöl, elsősorban a tudományos területen tevékenykedő szakemberekkel. A Külföld Mezőgazdasága c. kéthavonta, 800 példányban megjelenő, agrárpolitikával foglalkozó folyóiratot továbbra is megjelentetjük. A Mezőgazdasági Világirodalom c. kiadványunk, amely műszaki, technikai, technológiai kérdésekről ad általános tájékoztatást, kéthavonta jelenik meg, 17 000 példányban. Központunk a korábbi hagyományoknak megfelelően, jelenleg is készít faktográfiai és retrospektív információkat is.

A mezőgazdaság szocialista átszervezése után megindult a nagyüzemek koncentrációja, specializációja. Az üzemek specializációja szükségessé tette a szakemberek specializálódását is. Ez pedig szükségszerűen maga után vonta az információszolgáltatás specializálódását, amelyet központunk szakosított információhordozók alapításával elégít ki.

E kiadványok legfőbb jellemzői:

- tulnyomó részben ágazati gazdálkodó és irányítószervek megrendelésére és finanszírozásával készülnek és a megrendelők képviselői tevékenyen részt vesznek a szerkesztés munkájában,
- egy-egy szűkebb tudományág, illetve szakterület témáival foglalkoznak, ezért példányszámuk és olvasótáboruk behatárolt,
- az érdekelt szakemberek munkaeszközként kapják.

A gazdaságirányítási rendszer változásának következtében nagyobb hangsúlyt kapott a közgazdasági információ. Az állami gazdaságok és termelőszövetkezetek vezetői számára központunk 1968 óta a Magyar Távirati Irodával közösen, 1600 példányban, hetenként 50-60 oldalas terjedelemben jelenteti meg a "Világ Mezőgazdasága" c. kiadványt. Ez a legnagyobb világlapok és a közgazdasági kérdésekkel foglalkozó szakfolyóiratok cikkei alapján ad tájékoztatást a világ mezőgazdasági és élelmiszeripari termeléséről, egyes termékek piaci helyzetéről, egyes országok eredményeiről, gondjairól.

A vezetők részéről megnyilvánult érdeklődés kielégítésére indítottuk a "Vezetés a mezőgazdaságban, élelmiszeriparban, erdészeti- és faiparban" c. kiadványunkat, amelyet a Vezető- és Mérnöktovábbképző Intézettel közösen adunk ki, havonta 1500 példányban.

A növényvédelemben a kémiai védekezés egyre nagyobb szerephez jut. A védekezés módjainak és eszközeinek rohamos fejlődését minden növényvédő mérnöknek, vezetőnek ismernie kell. A külföldi eredményekről intézetünk 1969 óta havonta kb. 50 oldal terjedelemben, 900 példányban ad rendszeres információkat olvasóinak az őket érdeklő szakmai kérdésekről, a "Növényvédelmi Információk és Közlemények" c. kiadványban.

Hazánk IV. ötéves terve a mezőgazdaság dolgozói elé központi feladatként állította a hustermelés növelését. E feladat megvalósítását központunk azzal igyekszik elősegíteni, hogy az Állatforgalmi és Husipari Tröszttel közösen, 1971 óta havonta kiadja 3500 példányban, számonként 70-80 oldal terjedelemben a "Vágóállat és Hustermelés" c. lapot. E lapban olyan hazai és külföldi információk kerülnek közlésre, amelyek segítenek abban, hogy üzemeink egyre inkább a népgazdaság igényeinek megfelelő mennyiségű és választékú húst termeljenek.

Ugyancsak 1971 óta adja ki központunk az Állami Gazdaságok Szólészeti és Borászati Szakbizottságával közösen a "Szőlő-Bor Inform" c. havonta megjelenő monotematikus lapot 450 példányban, számonként 40-50 oldal terjedelemben. E lap kiegészül az elektronikus számítógépen készült "KWIC-Index"-szel.

1972 óta adjuk ki a "Meliorációs Információk és Közlemények" c. lapot, az Országos Meliorációs Egyesüléssel közösen. Ennek évente 3-4 száma jelenik meg, egyenként 70-80 oldal terjedelemben.

1973-ban további két új kiadvánnyal bővült a speciális információhordozó lapjaink száma. 500 példányban jelenik meg a "Tájékoztató a Világ Fagazdaságáról" c. kiadványunk, melyet az Erdő- és Fagazdasági Egyesüléssel közösen, 600 példányban, kéthavonta 40-50 oldal terjedelemben adunk ki. Ez kizárólag külföldi ismeretanyagot közöl az erdőmérnökökkel, illetve az erdőgazdasági vezetőkkel.

Az állattenyésztés takarmánybázisának kiszélesítéséhez jelentős tartalékok vannak még a rét-legelő hozamainak növelésében. A hazai kutatók e téren elért eredményeit, valamint a rét-legelőgazdálkodás progresszív külföldi - nálunk is alkalmazható - módszereit ismerteti meg olvasóival az évenként 4 alkalommal - 1975-től pedig kéthavonta - 600 példányban megjelenő "Gyepgazdálkodás" c. folyóirat.

Néhány év óta a gyakorlat számára bevezetésre ajánlható hazai kutatási eredményekről, új gépekről, technológiai berendezésekről, új termelési eljárásokról igen jól bevált röplapok útján tájékoztatjuk gyorsan a szakmai közvéleményt.

A felsoroltakon kívül még számos könyvtári és tájékoztatási orgánomot adunk ki. Jelenleg néhány, eddig nem érintett szakterület szakemberei számára készítünk elő a fentiekhez hasonló, értékes, adaptálható információkat hordozó kiadványokat.

A külföldi eredményeknek a magyar szakemberekhez való közvetítésében jelentős szerepet tölt be már hosszú idő óta a fordítás. Évente mintegy 70 000 szabványoldal terjedelemben végzünk fordítást 35 nyelvről, illetve nyelvre.

Központunk 1968 óta szervezi az IBUSZ-szal közösen a mezőgazdasági- és élelmiszeripari szakemberek hazai és külföldi tanulmányutjait. Abból indultunk ki, hogy a termelőüzemek nemcsak felhasználói, hanem igen fontos forrásai is az értékes, az átlagnál könnyebben adaptálható

információknak. Szakembereink körében az információszerzésnek, az informálódásnak ez a módja igen nagy népszerűsége telt szert. Ezt igazolja az is, hogy Európa több mint 20 országában - szakosított csoportokban - évente 3-4 ezer szakember vesz részt külföldi tanulmányuton, hozzájutva ily módon sok olyan ismerethez, amely új gondolatot ébreszt, a szakemberek tudatát fejleszti, formálja, és igen sok esetben eredményesen alkalmazható módszereket is hoznak haza magukkal külföldi tanulmányutjaikról a résztvevők. E munka másik oldalaként 4-6 ezer külföldi - csoportosan érkező - szakember számára szervezünk idehaza szakmai programot, amelynek keretében egyre több külföldi érdeklődő ismerkedhet meg mezőgazdasági- és élelmiszeripari üzemeink, intézményeink eredményeivel.

A hazai élelmiszeripar új eredményeinek megismertetését más országok szakembereivel másrészt azzal oldjuk meg, hogy három nyelven - angol, orosz és német - kiadjuk a Magyar Agrár- és Élelmiszeripari Szemlé-t. Ez mint cserealap több mint 60 országba jut el.

Feladataink közé tartozik továbbá a Minisztérium tájékoztatási rendszerének vizsgálata, az információ iránti igények változásának mérése, figyelemmel kísérése és a fejlesztéshez szükséges elképzelések, javaslatok kidolgozása.

A közelmúltban végeztük el a tárcához tartozó szakemberek tájékoztatás iránti igényének reprezentatív felmérését. E felmérés igen érdekes eredményeinek kifejtésére jelen cikk keretében nincs lehetőség, csupán annyit említek meg, hogy az információ hatékonyságának szempontjából a szakemberek túlnyomó többsége a szakirodalmat a szakmai bemutatónak, a tanulmányutak mögött a harmadik helyre sorolta. A szakirodalom hatékonyságának növelése érdekében az információ-feldolgozó és szétsugárzó szerveknek, ezek szakembereinek tehát igen sok a tennivalója.

A tudomány és technika egyre gyorsuló ütemű fejlődése szükségszerűvé teszi a munka szervezésének fejlesztését, tökéletesítését is. 1973-ban megtettük az első lépéseket a korszerűbb információfeltáró, feldolgozó és szétsugárzó tevékenység érdekében. Ennek lényege: az egyes munkafolyamatok olyan ésszerűséggel kövessék egymást a könyvtár és az információt feldolgozó szakemberek és referálók között, hogy végeredményként a korábbinál rövidebb idő alatt tudjuk eljuttatni az új ismeretanyagot a felhasználókhoz. A korszerű folyamatszervezéssel csupán kezdeti eredményeket értünk el. A munkaszervezés további korszerűsítése még sok tartalékot rejt magában.

A tájékoztatási tevékenységünk alapját képező dokumentumbázis túlnyomó többségét a folyóiratok teszik ki. Elenyészően kevés azoknak az információknak a száma, amelyeket mikrokártyákon vagy egyéb mikroformátumokban kapunk. E kérdésben különösen azért lényeges előrelépni, mert egyrészt a nagyobb értéket képviselő információk jelentős része ilyen formában jelenik meg, másrészt ezek szállítási ideje a könyvek- és folyóiratokéhoz viszonyítva összehasonlíthatatlanul gyorsabb.

A jelenlegi információdömping és az információt befogadó-készség behatároltsága miatt a jövőben egyre nagyobb gondot kell fordítani az információközlés képi formájára.

Mindezeket a fejlesztési elképzeléseket és azok gyakorlati megvalósítását annak figyelembevételével kell végrehajtani, hogy azok összhangban legyenek a KGST-országok nemzetközi tájékoztatási rendszere által támasz-

tott követelményekkel, hisz nincs messze az az idő, amikor a most éppen csak létrehozott vagy még ezután létrehozásra kerülő ágazati alrendszerek önálló és egymás közötti működése az egységes, kompatibilis tézauruszrendszer kidolgozását, egységes géprendszerek alkalmazását követeli meg. Ezek a kérdések messze túllépik egy-egy intézet, sőt egy-egy ország határait is. Az ilyen ágazati alrendszerek működése, mint amilyen pl. a Mezőgazdasági Nemzetközi Információs Alrendszer, röviden az AGRO-INFORM-NR, az egyes országok és az azokon belül együttműködő partner intézetek jól összehangolt munkáját tételezi fel.

A SZAKTANÁCSADÁSI TEVÉKENYSÉG RÖVID ÖSSZEFOGLALÁSA

A szaktanácsadási tevékenységnek a magyar mezőgazdaságban már a felszabadulás előtt is voltak bizonyos hagyományai. E hagyományokra alapozva 1964 után, majd még inkább 1968-ban indult meg a nagyarányú fejlődés.

A szaktanácsadás legfőbb jellemzője ma Magyarországon az, hogy a jól felkészült, speciálisan képzett szakemberek szaktanácsadási tevékenységükkel segítséget nyújtanak az üzemekben dolgozó, a napi operatív feladatokkal nagyon elfoglalt szakembereknek az új ismeretek helyi adaptálásához, a korszerű technológiák bevezetéséhez. Munkájuk révén a hazai és külföldi tudományos eredmények egyre gyorsabban válnak hazánkban is széleskörű gyakorlattá, elősegítve ezzel a termelés növelését. A központ könyvtárába beérkezett és a tájékoztatási szakemberek által feldolgozott, szétszúrt ismeretanyag gyakorlati megvalósításában, adaptálásában a jelenlegi több mint 4 és fél ezer szaktanácsadó munkája igen értékes hozzájárulás az élelmiszergazdaság termelésnöveléséhez.

A szaktanácsadó szervek számának alakulása:

• 1968-ban:	74
1969-ben:	113
1970-ben:	133
1971-ben:	137
1972-ben:	140
1973-ban:	152

A szaktanácsadó szervek közül 134 a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium irányítása alatt működik, 18 más tárcához tartozik. E szervek szaktanácsadó munkájában 4600 fő vett részt 1973-ban. Közülük 21 % kutató és kísérleti intézetek szaktanácsadója, 25 % oktatási intézményeké, 17 %-uk dolgozik felügyelőségeknél, 6 %-uk állami gazdaságokban, 26 %-uk a MÉM szakvállalatainál és intézményeinél, 3 % termelősövetkezetekben, ill. azok közös vállalkozásainál, 2 %-uk pedig más tárcáknál.

Tevékenységük 1973-ban a mezőgazdasági üzemek mintegy 60 %-ára, az élelmiszeripari feldolgozó üzemek 24 %-ára, az erdő- és fagazdaságok 84 %-ára terjedt ki.

Központunk a szaktanácsadó szervek hatósági felügyeletét látja el, és elvégzi a tevékenységük eredményesebb kibontakozásához szükséges koordináló munkát.

AZ INFORMÁCIÓS TEVÉKENYSÉG GAZDASÁGI-PÉNZÜGYI EREDMÉNYEI

A gazdaságirányítás új rendszerének bevezetésével a pénz, mint érték-mérő, a korábbinál nagyobb szerephez jutott. Központunk, a vállalati gazdálkodás elemeinek egyre szélesebb körű elterjesztésével, a tájékoztatói tevékenység területén bevételek elérésére törekszik. Munkánkat olyan irányba fejlesztjük, hogy költségeinknek egyre nagyobb hányadát saját bevételeinkből fedezzük. Ilyen szempontból az 1968-as esztendőit induló éveknek kell tekintenünk, mert akkor kezdett kibontakozni tevékenységünk vállalkozási jellege. 1968-ban bevételeinkből fedeztük költségeink 32 %-át, 1973-ban pedig már 70 %-át. Ezt lényegében létszámemelés nélkül hajtottuk végre. Ennek megfelelően a munka termelékenységének növekedése is igen tekintélyes volt. A Központ 1 dolgozójára jutó költségnövekedés 180 %-os, az 1 főre jutó bevétel-növekedés pedig 384 %-os.

A gazdálkodás e néhány mutatójának ilyen alakulása mellett azonban mégis azt tartjuk munkánk legjelentősebb eredményének, hogy a tárcához tartozó szakembereket egyre növekvő arányban látjuk el információkkal, szolgáltatunk számukra új, a termelés növelését, gazdaságosságának javítását elősegítő ismereteket.

Gondok és gondolatok egy zenei könyvtárban

GYIMES Ferenc

Hazánk zenei dokumentumoknak szentelt különgyűjteményeiben nagyértékű kéziratokkal, zenei nyomtatványokkal és hangfelvételekkel kerülhet kapcsolatba az érdeklődő. Az itt elérhető könyvtári egységek száma megközelíti az egy milliót.

A "Zenei Könyvtár" megjelölést szinte minden megkérdezett másként értelmezi. A fővárosban ez a kissé tág meghatározás éppúgy ráillik az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárára, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola könyvtárára, az MTA Zenetudományi Intézetének könyvtárára, a Magyar Zeneművészek Szövetségének könyvtárára, mint a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Zenei Gyűjteményére és az Állami Gorkij Könyvtár Zeneműtárára is. Ez a név illeti a megyeszékhelyek, nagyobb városok könyvtárainak zene- és hangtárait, a tanárképző főiskolák ének-zene tanzségeinek könyvtárait, a zeneművészeti szakközépiskolák könyvtárait is. Tulajdonképpen a zenei könyvtári hálózat valamennyi gyűjteményét így neveznénk, ha a hálózat valóban létezne.

Sajnos, egységes zenei könyvtári hálózat nincs. A magyarországi zenei gyűjtemények funkcióik ellátása szerint tudományos könyvtárakra (OSZK, MTA Zenetudományi Intézete, Magyar Zeneművészek Szövetsége), zeneoktatási intézmények könyvtárait (Zeneművészeti Főiskola, Bartók Szakiskola,